

Lähteülesanne aruandluskorralduse lihtsustamise rakendamiseks

1. Sissejuhatus

Praegu annavad juriidilised isikud, füüsilisest isikust ettevõtjad ning ka avaliku sektori üksused (edaspidi *aruandluskohustuslased*) oma tegemistest ja majandusnäitajatest aru erinevatele ametkondadele. Kuue kuu jooksul pärast majandusaasta lõppu esitatakse äriregistrit pidavale kohtule või Maksu- ja Tolliameti piirkondlikule struktuuriüksusele majandusaasta aruanne, hulgaliselt erinevaid aruandeid nõuab riigi majandusstatistika tegemiseks ka Statistikaamet. Veelgi suurem mass andmeid-aruandeid-deklaratsioone laekub Maksu- ja Tolliametile, oma osa andmetest tahab saada Haigekassa ja teised riigi institutsioonid. Aruandluskohustuslased esitavad täna riigile mitmeid andmeid dubleerivalt – näiteks võib samu andmeid leida nii maksudeklaratsioonis, riiklikes statistikaaruannetes, majandusaasta aruandes kui ka teistele riiklikele institutsioonidele esitatavates aruannetes. Puudub andmete esitamise ühtne kanal – erinevad ametkonnad koguvad täna aruandeid kas paber kandjal või elektrooniliselt. Andmete elektrooniliseks esitamiseks on iga institutsioon välja töötanud või töötamas oma süsteemi ja kehtestanud omad reeglid.

Teisest küljest kulutab ka riik hulga ressursi selleks, et paberil või failina esitatud andmeid andmebaasi kujule viia. Andmete sisestuse viivitus kuudes pärsib analüüside tegemise operatiivsust ning aruandekohustuslaste poolt riigile esitatud andmete ja nende alusel valminud majandusanalüüside/kokkuvõtete vaheline ajaperiood on pikk. Näiteks Justiitsministeeriumi Registrate ja Infosüsteemide Keskus suudab andmebaasi kujule viia vaid osa majandusaasta aruandes sisalduvast infost (kasumiaruanne, bilanss, rahavoogude aruanne). Nõudlust oleks rohkemagi järele – aruandandmetest on huvitatud nii ettevõtjad kui avalik sektor, aga andmete töötlemine võtab aega ja on kulukas. Kõik paberil esitatavad aruanded ei jõuagi elektrooniliselt töödeldavale kujule. Näiteks Maksu- ja Tolliametile esitatavate mittetulundusühingute majandusaasta aruannete andmete sisestust andmebaasi täna ei toimugi, mistõttu ei ole nende aruannete alusel võimalik mingeid analüüse teha.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et momendil on aruandluskorraldus koormav nii andmete esitajale kui riigile, mistõttu tuleb riigi poolt astuda samme selleks, et andmete esitamist ja töötlemist lihtsustada. Selleks, et aruandluskorralduse lihtsustamist ette valmistada, moodustas justiitsminister 30. mai 2008. a käskkirjaga nr 103 erinevate ametkondade esindajatest komisjoni, mille töö tulemusel on valminud käesolev lähteülesanne.

2. Eesmärk ja tegevused

Käesoleva projekti üldeesmärk on lihtsustada kogu aruandluskohustuse korraldust. Andmete esitamise põhimõtteks peab saama see, et aruandluskohustuslane esitab riigi poolt nõutud näitajad kokkulepitud formaadis üks kord ja ühest kohast ning esitatud andmeid saavad oma tööks kasutada nii erasektor kui erinevad ametkonnad vastavalt etteantud õigustele. Selle saavutamiseks peavad ametkonnad eelnevalt piiritlema küsitava andmemahu ja kokku leppima aruandluses kasutatavate erinevate mõistete definitsioonides.

Arvestades aruandluskorralduse lihtsustamise saavutamiseks kuluva töö mahukust on mõistlik jagada projekt etappideks. Kuna 2008. a kevadel võeti vastu seadusemuudatused (RT 2008, 27, 177), millega kohustatakse äriühinguid, mittetulundusühinguid ja sihtasutusi 1. jaanuarist 2010 esitama oma majandusaasta aruanne registrit pidavale kohtule vaid elektrooniliselt, arendatakse projekti I etapis välja kohest andmetöötlust võimaldav elektroonilise majandusaasta aruande esitamise süsteem. Äriühingutelt ning mittetulundusühingutelt ja sihtasutustelt dubleerivate andmete küsimise lõpetamiseks tuleb riigi teistel institutsioonidel (Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet, Eesti Pank) kasutada oma töös selle süsteemi kaudu esitatud majandusaasta aruannete andmeid.

Projekti edasistes etappides liidestuvad loodud andmeedastuskeskkonnaga vajalike aruannete ja andmete kogumiseks riigi teised institutsioonid.

2.1. Projekti I etapi rakendamiseks vajalikud tegevused

Selleks, et majandusaasta aruannete esitamist ja töötlemist lihtsustada, on vajalikud järgmised tegevused:

- 1) välja töötada ja kehtestada majandusaasta aruande vorm, mille tulemusel majandusaasta aruande kasumiaruandes, bilansis, tegevusaruandes ja raamatupidamise aruande lisades sisalduvad näitajad esitatakse kohest elektroonilist andmetöötlust võimaldaval kujul;
- 2) välja töötada loetelu riikliku statistika tootmiseks vajalikest näitajatest, mis lisatakse majandusaasta aruandele vältimaks andmete küsimise dubleerimist riiklike statistiliste vaatluste põhikorraldajatelt (Statistikaamet, Eesti Pank);
- 3) ühtlustada ametkondade vahel erinevad mõisted ehk luua ühtne aruandluse taksonoomia. Täna häirib äriühinguid see, et riik tahab neilt ühtesid ja samu näitajaid mitu korda. Näiteks dubleeritakse täna Statistikaameti uurimuse kohaselt statistiliste aruannetega 80% (67-st näitajast 54) mitte-finantsäriühingute bilansi ja kasumiaruande andmetest (vt lisa 1). Samuti defineerivad ametkonnad enda jaoks samu mõisteid erinevalt (nt töötajate arv, töötasu);
- 4) luua andmete esitamiseks ühtne keskkond.

3. Aruandluskorralduse lihtsustamise kasutegur

- ühtne aruandlusvorm ja -keskkond teeb esitajale andmete sisestuse ja edastuse mugavamaks, sest kõikide nõutud andmete esitamiseks on olemas üks kindel koht ja viis;
- kord juba riigile esitatud andmeid saab ära kasutada kogu ulatuses ja kõikide huvigruppide (erasektor, erinevad ametkonnad) vajadusteks vastavalt ettenähtud õigustele. See aitab vältida olukorda, kus ühtesid ja samu andmeid küsitaks erinevate asutuste poolt mitu korda;
- selline andmete esitamise süsteem võimaldab luua automaatkontrollide süsteemi, mis annab esitajale juba andmete sisestamisel infot võimalikest vigadest ja aitab nii kaasa andmete kvaliteedi tõstmisele. Lisaks aitab see vähendada ka hoiatuste ja trahvide hulka, mida aruandluskohustuslased aruandluse puuduste eest igal aastal arvukalt saavad;
- ühtse vormi kasutuselevõtt kaotab vajaduse esitatud erinevaid andmeid omavahel süstematiseerida ja edasi töödelda ning vähendab seeläbi ka riigi kulutusi;
- esitatud andmed on omavahel paremini võrreldavad ja nende andmete põhjal tehtavad majandusanalüüsid on täpsemad;
- esitatud andmed on kiiremini kättesaadavad, sest edastatavad andmed on koheselt elektrooniliselt töödeldavad. Jääb ära andmete aeganõudev töötlemine nende elektroonilisele kujule viimiseks;
- kuna pole enam vajadust andmeid paberilt või failist käsitsi sisestada ning aruannete sisulist kontrolli saab automatiseerida, vabaneb inimtööjõudu.

4. Aruandluskeskkonna tehniline rakendus

Selleks, et kõiki aruande andmeid elektrooniliselt töödelda saaks, on vaja välja töötada ja kehtestada aruande esitamiseks elektroonilist andmetöötlust võimaldav vorm. Võimalikke informatsiooni edastamise platvorme, millel selline vorm võiks põhineda, on mitu. Oluline on, et kasutusele võetav standard võimaldaks esitatud andmetele teha matemaatilisi kontrole – defineerida ja kirjeldada küsitavaid andmeid ning lisaks võimaldaks ka andmevahetust teiste riikidega.

Üks võimalikke variante on kasutada standardit XBRL (*eXtensible Business Reporting Language*). XBRL on XML põhine andmeedastuse standard, mis võimaldab edastada äri- ja rahandusalast informatsiooni ning vastab käesoleva projekti ellurakendamiseks vajalikele kriteeriumitele (vt lisa 2). XBRL-põhise aruandluse juurutamist on alustatud juba Rootsis, Taanis, Hollandis, Itaalias ja Inglismaal.

5. Projekti organisatsioon

Justiitsministri käskkirjaga on aruandluskohustuste lihtsustamist ettevalmistava komisjoni liikmeteks määratud ametnike erinevatest asutusest: Rahandusministeerium, Justiitsministeerium, Statistikaamet, Registrate ja Infosüsteemide Keskus, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda ning Maksu- ja Tolliamet. Esindatud on ka audiitorid.

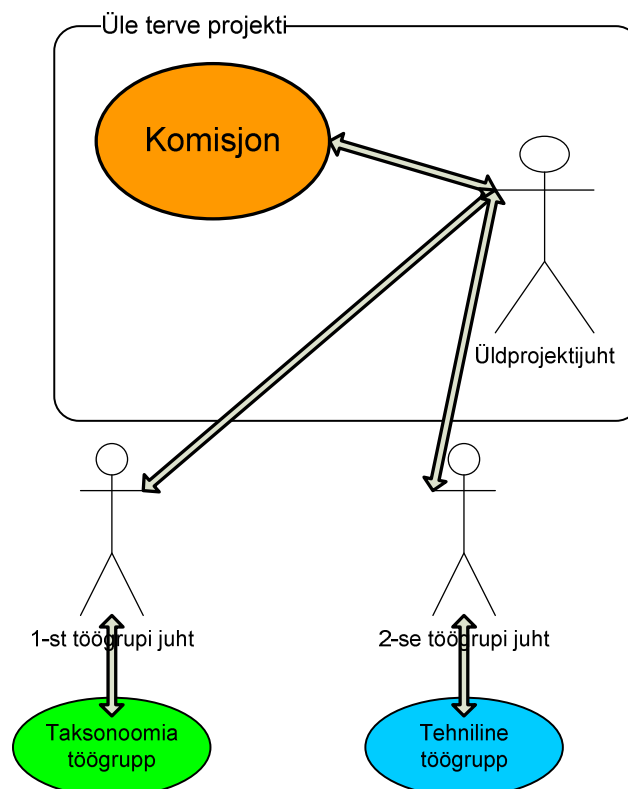
Aruandluskorralduse lihtsustamise edasiseks ellurakendamiseks on loodud valitsuskomisjon, mille ülesanded on määratud Vabariigi Valitsuse 9. oktoobri 2008. a korraldusega nr 427 (RTL 2008, 84, 1171). Komisjoni liikmeteks on aruandluskohustuslastelt erinevaid andmeid koguvate ametiasutuste esindajad, ettevõtjate ja audiitorite esindajad, samuti riigi infosüsteemide eest vastutavad asutuse esindaja. Aruandluskorralduse lihtsustamist koordineerib, sh määrab liikmete vastutusala, projekti erinevatele etappidele tähtajad ja koostab täpse tööplaani, komisjon. Lisaks on tal töö paremaks korraldamiseks õigus moodustada töörühmasid, kuhu võib vajadusel kaasata isikuid ka väljapoolt komisjoni.

Hetkel näeme me vajadust moodustada komisjoni alla vähemalt kaks töörühma:

- 1) taksonoomiaga tegelev töörühm, mille peamiseks ülesanneteks on:
 - o taksonoomia elementides kokkuleppimine;
 - o mõistete defineerimine, millele küsitavad andmed peavad vastama;
 - o taksonoomia haldamise süsteemis, sh versioonihalduses kokkuleppimine;
 - o õigusaktide täiendamise ja muutmise vajaduse kaardistamine;
 - o ettevõtjate teadlikkuse tõstmine aruandlusega seotud muudatustest.
- 2) keskkonna loomise tehnilise poolega tegelev töörühm, mille peamiseks ülesanneteks on:
 - o lähteülesande kirjutamine rakenduse tehnilise osa kohta;
 - o lähteülesande realiseerimine.

Töörühmad peaksid olema loodud erinevate ametkondade pädevate spetsialistide tasandil. Aruandluskeskkonna loomise tehnilise töö faasis oleks erasektori poolt oluline kaasata tarkvaraarendajate esindajad, sest nende kanda jääb majandustarkvara arendamine selliselt, et riigi poolt nõutud andmete esitamiseks oleks vastav väljund olemas. Taksonoomiaga tegelevasse töögruppi tuleks kindlasti kaasata Raamatupidamise Toimkonna esindajad, kes tegelevad ka täna mõistete defineerimisega.

Mõlema töörühma käsutuses peaks olema tähtajaline projektijuht, kes töötab kuni projekti vastava etapi eduka elluviimiseni töörühma juures alaliselt.

6. Rahastamine

Aruandluskorralduse lihtsustamise ellurakendamine on võimalik ilma spetsiaalse rahastamiseta selliselt, et komisjoni ja töörühmade liikmed töötavad projekti nimel oma ametiülesannete kõrvalt. Mõõname aga, et komisjoni töö eraldi rahastamine aitab soovitud tulemuseni jõuda tunduvalt efektiivsemalt ja kiiremini.

Kindlasti nõuab aga rahastamist tehniliste lahenduste väljatöötamine. Hetkel on rahastamise taotlus esitatud vaid projekti I etapi realiseerimiseks. Taotlus esitati 8. augustil 2008 RIA-le majanduskeskkonna rakenduskava prioriteetse suuna „Infoühiskonna edendamine” kaudu. Taotletav summa on 8 miljonit krooni. Kuna taotletud summa ei kata taksonoomia töörühma töid, osalevad ametkondade esindajad selle töörühma töös oma põhitöö kõrvalt ilma täiendava tasuta.

NÄITAJAD, MIDA STATISTIKAAMET KÜSIB TÄNA MITTE-FINANTSÄRIÜHINGUTE KOHTA DUBLEERIVALT

KASUMIARUANNE	KOGUMINE STATISTILISTE ARUANNETEGA* (+ kogutakse; - ei koguta; ≈ - vt kommentaar)	KOMMENTAARID
Skeem 1		
Müügitulu	+	
Muud äritulud	+	
Valmis- ja lõpetamata toodangu varude jääkide muutus	≈	Kogutakse valmistoodangu ja lõpetamata toodangu varude jääke eraldi
Kapitaliseeritud väljaminekud oma tarbeks põhivara valmistamisel	+	
Kasum/kahjum bioloogilistelt varadelt	+	Lisatud vastavalt RTJ 7
Kaubad, toore, materjal ja teenused	≈	Kogutakse detailsemalt kululiikide lõikes
Muud tegevuskulud	≈	Kogutakse detailsemalt kululiikide lõikes
Tööjõukulud	+	
palgakulu	+	
sotsiaalmaksud	+	
pensionikulu	-	
Põhivara kulum ja väärtuse langus	+	
Muud ärikulud	+	
Ärikasum (-kahjum)	-	
Finantstulud ja -kulud	≈	Kogutakse finantstulud ja finantskulud eraldi
finantstulud ja -kulud tüdarettevõtjate aktsiatelt ja osadelt	-	
finantstulud ja -kulud sidusettevõtjate aktsiatelt ja osadelt	-	
finantstulud ja -kulud muudelt pikaajalistelt finantsinvesteeringutelt	-	
intressikulud	≈	Kogutakse eraldi intressikulu kapitalirendilt ja muu intressikulu
kasum (kahjum) valuutakursi muutustest	-	
muud finantstulud ja -kulud	-	
Kasum (kahjum) enne tulumaksustamist	≈	

Tulumaks	+	
Aruandeaasta kasum (kahjum)	+	
Skeem 2		
Müügitulu	+	
Müüdud toodangu (kaupade, teenuste) kulu	-	
Brutokasum (-kahjum)	-	
Turustuskulud	-	
Üldhalduskulud	-	
Muud äritulud	+	
Muud ärikulud	+	
Ärikasum (-kahjum)	-	
Finantstulud ja -kulud	≈	Kogutakse finantstulud ja finantskulud eraldi
finantstulud ja -kulud tütarettevõtjate aktsiatelt ja osadelt	-	
finantstulud ja -kulud sidusettevõtjate aktsiatelt ja osadelt	-	
finantstulud ja -kulud muudelt pikaajalistelt finantsinvesteeringutelt	-	
intressikulud	≈	Kogutakse eraldi intressikulu kapitalirendilt ja muu intressikulu
kasum (kahjum) valuutakursi muutustest	-	
muud finantstulud ja -kulud	-	
Kasum (kahjum) enne maksustamist	≈	EKOMAR - ei koguta, Põllumajandus-, metsamajandus- ja kalandusettevõtete majandusnäitajad - kogutakse
Tulumaks	+	
Aruandeaasta kasum (kahjum)	+	

Statistilised aruanded EKOMAR ning Põllumajandus-, metsamajandus- ja kalandusettevõtete

* majandusnäitajad

KOKKUVÕTE	Skeem 1	Skeem 2
Kokku näitajaid	24	18
sh kogutakse statistilise aruandega (+)	11	5
kogutakse sarnaselt (≈)	6	3
ei koguta statistilise aruandega (-)	7	10

BILANSS	KOGUMINE STATISTILISTE ARUANNETEGA * (+ kogutakse; - ei koguta; ≈ - vt kommentaari)	KOMMENTAARI D
Aktiva (varad)		
Käibevara		
Raha	+	
Lühiajalised finantsinvesteeringud	≈	Kogutakse eraldi aktsiad ja osad ning muud väärtpaberid
Nõuded ja ettemaksed		
Nõuded ostjate vastu	+	
Maksude ettemaksed ja tagasinõuded	≈	Kogutakse koos ühe näitajana
Muud lühiajalised nõuded	≈	
Ettemaksed teenuste eest	≈	
Kokku	-	
Varud		
Tooraine ja materjal	+	
Lõpetamata toodang	+	
Valmistoodang	+	
Müügiks ostetud kaubad	+	
Ettemaksed varude eest	+	
Kokku	+	
Bioloogilised varad	+	Lisatud vastavalt RTJ 2
Müügiotel põhivara	+	Lisatud vastavalt RTJ 2
Käibevara kokku	+	
Põhivara		
Pikaajalised finantsinvesteeringud		
Tütarettevõtjate aktsiad või osad	≈	Kõik aktsiad ja osad kogutakse koos ning kõik väärtpaberid koos
Sidusettevõtjate aktsiad või osad	≈	
Muud aktsiad ja väärtpaberid	≈	
Pikaajalised nõuded	-	
Kokku	+	
Kinnisvarainvesteeringud	+	
Materiaalne põhivara		
Maa	+	
Ehitised	+	
Masinad ja seadmed	≈	Kogutakse eraldi alaliikide lõikes
Muu materiaalne põhivara	+	
Lõpetamata ehitised ja ettemaksed	≈	Kogutakse eraldi lõpetamata ehitus ja ettemaksed
Kokku	+	
Bioloogilised varad	+	Lisatud vastavalt RTJ 2
Immateriaalne põhivara		
Firmaväärtus	-	
Arenguväljaminekud	-	
Muu immateriaalne põhivara	-	
Ettemaksed immateriaalse põhivara eest	-	
Kokku	+	
Põhivara kokku	+	
Aktiva (varad) kokku	+	

Passiva (kohustused ja omakapital)		
Kohustused		
Lühiajalised kohustused		
Laenukohustused		
Lühiajalised laenud ja võlakirjad	-	
Pikaajaliste laenukohustuste tagasimaksed järgmisel perioodil	-	
Konverteeritavad võlakohustused	-	
Kokku	+	
Võlad ja ettemaksed		
Võlad tarnijatele	+	
Võlad töövõtjatele	≈	Kogutakse koos ühe näitajana
Maksuvõlad	≈	
Muud võlad	≈	
Saadud ettemaksed	+	
Kokku	-	
Sihtfinantseerimine	+	Lisatud vastavalt RTJ 2
Lühiajalised eraldised	+	
Lühiajalised kohustused kokku	+	
Pikaajalised kohustused		
Pikaajalised laenukohustused		
Laenud, võlakirjad ja kapitalirendi kohustused	-	
Konverteeritavad võlakohustused	-	
Kokku	+	
Muud pikaajalised võlad	+	
Pikaajalised eraldised	+	
Sihtfinantseerimine	+	Lisatud vastavalt RTJ 2
Pikaajalised kohustused kokku	+	
Kohustused kokku	+	
Omakapital		
Vähemusosalus	-	
Emaettevõtja aktsionäridele või osanikele kuuluv omakapital		
Aktsiakapital või osakapital nimiväärtuses	+	
Ülekurs	+	
Oma osad või aktsiad (miinus)	+	
Kohustuslik reservkapital	+	
Muud reservid	+	
Eelmiste perioodide jaotamata kasum (kahjum)	+	
Aruandeaasta kasum (kahjum)	+	
Omakapital kokku	+	
Passiva (kohustused ja omakapital) kokku.	+	

* Statistilised aruanded EKOMAR ning Põllumajandus-, metsamajandus- ja kalandusettevõtete majandusnäitajad

KOKKUVÕTE	
Kokku näitajaid	67
sh kogutakse statistilise aruandega (+)	42
kogutakse sarnaselt (≈)	12
ei koguta statistilise aruandega (-)	13

XBRL – mis see on?

XBRL standard – elektrooniline (majandusaasta aruande) andmete edastus standard

XBRL ehk *eXtensible Business Reporting Language* kuulub XML-keelte perekonda ja võimaldab senisest kiiremat, tõhusamat ja madalamate kuludega (finants)andmete vahetust ettevõtja ja riigi vahel, hilisemat andmetöötlust ja -analüüsi.

XBRLi arendatakse rahvusvahelise mittetulundusliku ühenduse poolt, mis koosneb ligi 250st ettevõttest, organisatsioonist ja valitsusasutusest. See on avatud standard ja ei nõua kasutajatelt litsentside jm seotud tasusid.

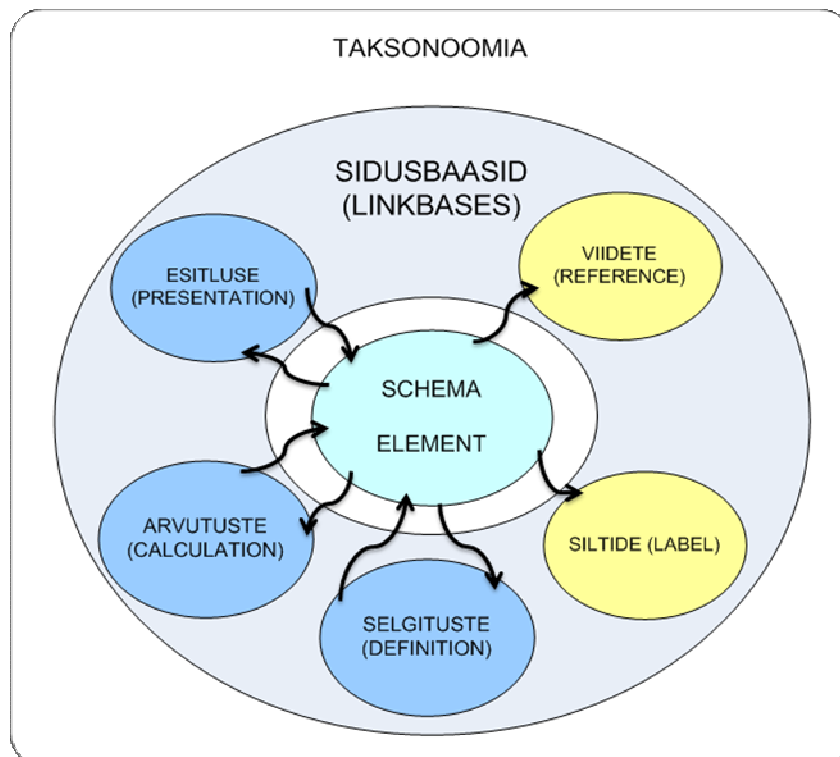
Kogu projekt saab alguse taksonoomia suhtes kokkulepetele jõudmisest, mis on ilmselgelt üks keerukamaid ja kõige enam läbirääkimisi nõudvaid aspekte asja juures.

Tsentraalne taksonoomia ehk keskne andme- (elementide) loend määratakse ära kõikide riiklike instantside poolt, kellel on ettevõtjaga regulaarset suhtlemist (nt: Maksu- ja Tolliamet, Statistikaamet, äriregistri pidaja jm).

Keskmesse andmeloendisse ehk baastaksonoomiasse kogutakse kokku need näitajad, mida erinevad riiklikud institutsioonid peavad oluliseks ettevõtjalt nõuda. See, kui detailseks minnakse majandusaasta aruannete puhul, sõltub paljuski infotarbijatest ja sellest, mis ulatuses ettevõtjate finantsandmeid on vaja.

Igale näitajale antakse oma *tag* (märgend), mis hiljem võimaldab arvutil andmeid lihtsalt ja kiirelt töödelda. On alustavad (<...>) ja lõpetavad (</...>) *tag'id*. *Tag'ide* vahel asetseb väärtus. Lisaks tekitatakse kõrvale ka metaandmete failid, kus kirjeldatakse antud näitaja ära.

Taksonoomia on üles ehitatud keskest andmeloendist ja seda ümbritsevatest erinevatest sidusbaasidest:

- viidete andmebaas (*Reference linkbase*) – millise finantsaruandlusstandardi (või raamatupidamisstandardi) alusel antud näitajat kajastatakse, millise kontseptsiooniga on tegemist;
- siltide andmebaas (*Label linkbase*) – kõik taksonoomias vajalikud märgendid, sh seob see baas ära „arvutikeele” ja „inimkeele”;
- selgituste andmebaas (*Definition linkbase*) – selgitab ära erinevad seosed elementide vahel;
- arvutuste andmebaas (*Calculation linkbase*) – see sisaldab põhilisi valideerimisreegleid, sh valemid finantsaruannetes, lisaks kas miskid näitajad tuleb teineteisest liita või lahutada;
- esitluse andmebaas (*Presentation linkbase*) – hoiab informatsiooni elementidevahelistest (hierarhilistest) suhetest ja organiseeritud taksonoomia sisu.

Viidete ja siltide andmebaasid seovad elemente väliste ressurssidega. Selgituste, arvutuste ja esitluse kihid varustavad kogu süsteemi elementide kirjeldustega ja elementidevaheliste seostega.

Et XBRL standard võimaldab lisaks struktuursele andmeedastusele lisada ka vabateksti välju, siis saab seda nii arvandmetest kui tekstist koosnevate majandusaasta aruannete puhul edukalt kasutada.

Peamised standardi kasutuselevõtuga seonduvad aspektid (4):

- juriidiline aspekt (sh aruande andmete õigsuse kinnitamise ja allkirjastamise küsimused, määruste/seaduste muudatused);
- tehnoloogiline aspekt (sh registri poolne valmisolek andmete kogumiseks ja majandustarkvara tootjate valmisolek andmete saatmiseks vajalikul kujul ehk mõlemapoolne soov arendustöödeks);
- taksonoomia aspekt (sh finantsaruannete struktuur, esitatava aruande sisu kokkulepped, audiitori järeldusotsuse lisamine);
- ettevõtjate valmisolek ja kaasatulek.